

Sygn. akt I NSNc 51/22

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 5 lipca 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Mirosław Sadowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Oktawian Nawrot

Mariusz Konrad Kolankowski (ławnik Sądu Najwyższego)

w sprawie z powództwa E. [...] Funduszu Inwestycyjnego Zamkniętego
Niestandaryzowanego Funduszu Sekurytyzacyjnego z siedzibą w G.
przeciwko A. G.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw
Publicznych w dniu 5 lipca 2022 r.

skargi nadzwyczajnej wniesionej przez Prokuratora Generalnego od nakazu zapłaty
w elektronicznym postępowaniu upominawczym Sądu Rejonowego w L. z 11
czerwca 2018 r., sygn. VI Nc-e [...]:

- 1. oddała skargę,**
- 2. znosi wzajemnie między stronami koszty postępowania
wywołanego wniesioną skargą nadzwyczajną.**

UZASADNIENIE

W dniu 10 marca 2016 r. A. G. zawarła z T. Sp. z o.o. z siedzibą w W.
umowę pożyczki gotówkowej w wysokości 16 238,58 zł. A.G. zaprzestała spłacania

rat, co skutkowało wypowiedzeniem umowy w dniu 20 listopada 2017 r. oraz postawieniem kwoty pozostałej do spłaty pożyczki w stan zadłużenia przeterminowanego.

Na skutek umowy cesji wierzytelność nabył Niestandaryzowany Sekurytyzacyjny Fundusz Zamknięty z siedzibą w W., następnie (na podstawie umowy cesji z 27 lutego 2018 r.) wierzytelność nabył Fundusz Inwestycyjny Zamknięty Niestandaryzowany Fundusz Sekurytyzacyjny z siedzibą w G.. Pozwana została poinformowana o dokonanej cesji wierzytelności, ze wskazaniem numeru rachunku bankowego, na który zobowiązana jest uiścić należną kwotę. Nadto wierzyciel załączył propozycje ugody, na którą pozwana nie odpowiedziała.

Pozwem z dnia 8 maja 2018 r. wniesionym w elektronicznym postępowaniu upominawczym Fundusz Inwestycyjny Zamknięty Niestandaryzowany Fundusz Sekurytyzacyjny z siedzibą w G., wystąpił przeciwko A.G. o zapłatę kwoty 9503,85 zł z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty oraz zasądzenie kosztów postępowania.

W uzasadnieniu pozwu wskazano, że przedmiotowa wierzytelność powstała w związku zawarciem w dniu 10 marca 2016 r., przez pozwaną A.G. z T. Sp. z o.o. z siedzibą w W. umowy pożyczki nr [...] na kwotę 16 238,58 zł. W związku z zaniechaniem przez pozwaną spłaty pożyczki, umowa została wypowiedziana w dniu 20 listopada 2017 r. i z tą datą ww. kwota roszczenia stała się wymagalna. W dniu 27 lutego 2018 r. na podstawie umowy cesji wierzyciel dokonał przelewu przysługującej mu od pozwanej wierzytelności na rzecz powoda, o czym zawiadomił A.G.

Zgodnie z uzasadnieniem pozwu, kwota zadłużenia A.G. na dzień wniesienia powództwa wynosiła 9503,85 zł, na co składały się kwoty: 8623,14 zł – suma niespłaconego kapitału udzielonej pożyczki; 277,79 zł – suma odsetek umownych wynikających z umowy; 602,92 zł – suma odsetek ustawowych za opóźnienie liczonych od niezapłaconej należności głównej.

Powód podkreślił, że podjął bezskuteczne próby polubownego odzyskania należnej mu kwoty od pozwanej, kierując do niej wezwania do zapłaty.

Nakazem zapłaty wydanym w elektronicznym postępowaniu upominawczym w dniu 11 czerwca 2018 r., sygn. akt I Nc-e [...] Sąd Rejonowy w L. orzekł, że

pozwana A.G. w ciągu dwóch tygodni od doręczenia nakazu ma zapłacić powodowi kwotę 9503,85 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 8 maja 2018 r. do dnia zapłaty oraz kwotę 1319,00 zł tytułem zwrotu kosztów procesu albo wnieść w tym terminie sprzeciw do Sądu.

W uzasadnieniu Sąd Rejonowy wskazał, że po przeprowadzeniu wstępnej kontroli pozwu pod względem braków formalnych stwierdził, że pozew nie zawiera braków formalnych i został należycie opłacony. Sąd uznał, że twierdzenia powoda zasługują na uwzględnienie, gdyż tworzą logiczną, spójną całość i korelują z dowodami przedstawionymi przez powoda. Sąd podkreślił, że zgodnie z art. 505³² k.p.c. w Elektronicznym Postępowaniu Upominawczym powód nie załącza dowodów do pozwu a jedynie wskazuje na istnienie stosownych dowodów, na których opiera żądanie pozwu dołączając ich listę.

Nakaz zapłaty wraz z odpisem pozwu oraz pouczeniem o prawie, sposobie i terminie wniesienia sprzeciwu został doręczony pozwanej na adres wskazany w pozwie i odebrany przez nią w dniu 14 czerwca 2018 r.

Od powyższego nakazu nie został wniesiony sprzeciw, a Sąd Rejonowy w L. postanowieniem z 3 sierpnia 2018 r. zaopatrzył powyższy nakaz zapłaty z klauzulę wykonalności.

W oparciu o powyższy tytuł wykonawczy, Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym w L. - G. W. prowadził przeciwko A.G. postępowanie egzekucyjne o sygn. Km [...].

Prokurator Generalny (dalej: „Skarżący”) 8 grudnia 2021 r., działając na podstawie art. 89 § 1 i 2 w zw. z art. 115 § 1 i 1a ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (tekst jedn. Dz.U. 2021, poz. 154; dalej: „u.SN”), z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej poprzez zagwarantowanie zasad, wolności i praw człowieka i obywatela, określonych w art. 64 ust. 1 i 76 Konstytucji RP, takich jak prawo do własności oraz ochrona konsumenta, a ponadto prawa do odpowiednio ukształtowanej procedury sądowej, zgodnie z wymogami określonymi przez art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, jako sprawiedliwości proceduralnej, wniósł skargę nadzwyczajną od prawomocnego nakazu zapłaty wydanego w elektronicznym postępowaniu upominawczym

przez Sąd Rejonowy w L., z dnia 11 czerwca 2018 r., sygn. akt VI Nc-e [...] w sprawie z powództwa Fundusz Inwestycyjny Zamknięty Niestandaryzowany Fundusz Sekurytyzacyjny z siedzibą w G. przeciwko A.G. o zapłatę.

Skarżący zarzucił:

I. rażące naruszenie przepisów prawą materialnego tj. art. 353¹ k.c. w zw. z art. 58 § 1,2 i 3 k.c. przez niewłaściwe zastosowania i polegającego na wadliwym uznaniu, że umowa pożyczki, w której pożyczkobiorca zobowiązał się do spłaty pożyczki w kwocie 7000,00 zł, opłaty przygotowawczej w wysokości 50,00 zł, opłaty prowizyjnej w wysokości 6950,00 zł oraz odsetek umownych w łącznej kwocie 2238,58 zł jest w całości ważna jako zgodna z zasadą swobody umów, podczas gdy jej treść i cel, z uwagi na regulacje dotyczące zastrzeżenia opłaty prowizyjnej mającej charakter „lichwiarski” sprzeczne z celem i naturą umowy pożyczki oraz zmierzały do obejścia prawa, to jest przepisów określonych w art. 359 § 2¹ k.c., a także są sprzeczne z zasadami współżycia społecznego, co powoduje, że w opisanym zakresie umowa ta jest nieważna rozumieniu art. 58 § 1 i 2 k.c. w zw. z § 3 k.c. jako sprzeczna z ustawą;

II. rażące naruszenie przepisów prawa materialnego art. 385¹ § 1 k.c. poprzez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające na zaniechaniu przez Sąd obowiązku kontroli postanowień umowy pod kątem ich abuzywności, podczas gdy w umowie pożyczki gotówkowej nr [...] z dnia 10 marca 2016 r., stosunek kosztów pozaodsetkowych w postaci opłaty prowizyjnej w wysokości 6950,00 zł do wysokości rzeczywiście udzielonej pożyczki A. G. w kwocie 7000,00 zł, stanowiących ponad 99% kwoty rzeczywiście o udostępnionego kapitału, stanowił niedozwolone zastrzeżenie umowne prowadząc o rażącej i niczym nieuzasadnionej nierównowagi obowiązków stron na niekorzyść A.G. jako konsumenta;

III. rażące naruszenie przepisów postępowania tj. art. 505³³ w zw. z art. 499 § 1 pkt 1 k.p.c. i w zw. z art. 505²⁸ k.p.c. (w brzmieniu obowiązującym w dniu 11 czerwca 2018 r.), poprzez wydanie zaskarżonego nakazu zapłaty uwzględniającego powództwo w całości i zasądzającego dochodzone pozwem roszczenie, w sytuacji gdy wysokość żądania pozwu obejmująca żądanie uwzględniające wysokość naliczonej prowizji za udzielenie pożyczki

była oczywiście bezzasadna, bowiem umowa z której było wywodzone roszczenie była nieważna, na zasadzie art. 58 § 1 i § 3 k.c., jako sprzeczna z prawem i zmierzająca do obejścia prawa, stąd brak było możliwości wydania nakazu roszczenia i oddalenia pozwu w tym zakresie, a konieczne było skierowanie sprawy na rozprawę;

IV. naruszenie zasad, wolności i praw człowieka i obywatela, określonych w art. 45 i art. 76 Konstytucji RP, takich jak prawo do sądu oraz ochrona konsumenta, jako strony słabszej strukturalnie w stosunkach prywatnoprawnych z przedsiębiorcą, przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi poprzez orzeczenie nakazem zapłaty w postępowaniu upominawczym kwoty 9503,85 zł wierzytelności wynikającej z umowy pożyczki zawartej przez A.G. z T. Sp. z o.o. z siedzibą w W., bez uwzględnienia konsumenckiego charakteru rozpoznawanej sprawy i bez zbadania przez Sąd z urzędu potencjalnie nieuczciwego charakteru zapisów umowy, z której wynikało zobowiązanie, w sytuacji gdy zawarte w niej zapisy odnoszące się do rażąco wygórowanych i nieproporcjonalnych do wysokości udzielonej pożyczki kosztów pozaodsetkowych w postaci prowizji stanowiącej *de facto* ukryte oprocentowanie pożyczki na poziomie zabronionym przez prawo i w istocie zmierzającej do obejścia zakazu lichwy, w sposób istotny naruszały równowagę kontraktową na niekorzyść pozwanej konsumentki i implikowało obowiązek zbadania przez Sąd jej postanowień w kontekście zgodności z art. 36a ustawy dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim (tekst jedn. Dz.U. 2019, poz. 1083, dalej „u.k.k.”) w zw. art. 385¹ k.c. co winno skutkować, wobec ustalenia oczywistej bezzasadności roszczenia w tym zakresie, zgodnie z art. art. 505³³ w zw. z art. 499 § 1 pkt 1 i art. 385²⁸ k.p.c. stwierdzeniem braku podstaw do wydania nakazu zapłaty i przekazaniem sprawy do rozpoznania właściwemu sądowi, zaś zaniechanie powyższego skutkowało bezpodstawnym wzbogaceniem się powodowej spółki i naruszało prawo do własności A.G. jako konsumenta, a także godziło w prawo do odpowiednio ukształtowanej procedury sądowej, zgodnie z wymogami określonymi przez art. 45 ust. 1 Konstytucji jako sprawiedliwości proceduralnej mającej zapewnić pozwanej rzetelność prawa do sądu i pozbawiło pozwaną skutecznej ochrony przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi z art. 7 ust. 1 Dyrektywy Rady nr 9 /13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. o nieuczciwych

warunkach w umowach konsumenckich (Dz.U. UE L 1993, nr 95, s. 29 ze zm., dalej: „Dyrektywa 93/13/EWG”).

W oparciu o przepis art. 91 § 1 oraz art. 95 pkt 1 u.SN w zw. z art. 388 § 1 k.p.c. Skarżący wniósł o uchylenie nakazu zapłaty wydanego w elektronicznym postępowaniu upominawczym przez Sąd Rejonowy w L., VI Wydział Cywilny w dniu 11 czerwca 2018 r., za sygn. akt VI Nc-e [...] w sprawie z powództwa Fundusz Inwestycyjny Zamknięty Niestandaryzowany Fundusz Sekurytyzacyjny z siedzibą w G. przeciwko A.G. o zapłatę w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania ww. Sądowi oraz pozostawienie mu rozstrzygnięcia o kosztach postępowania ze skargi nadzwyczajnej,

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga nadzwyczajna jako niezasadna, podlegała oddaleniu.

Zgodnie z art. 89 § 1 u.SN, jeżeli jest to konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, od prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego lub sądu wojskowego kończącego postępowanie w sprawie może być wniesiona skarga nadzwyczajna, o ile: 1) orzeczenie narusza zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji, lub 2) orzeczenie w sposób rażący narusza prawo przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie, lub 3) zachodzi oczywista sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego – a orzeczenie nie może być uchylone lub zmienione w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia.

Skargę nadzwyczajną, co do zasady, wnosi się w terminie 5 lat od dnia uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia, a jeżeli od orzeczenia została wniesiona kasacja albo skarga kasacyjna w terminie roku od dnia rozpoznania (art. 89 § 3 zd. 1 u.SN). Stosownie do art. 115 § 1 u.SN, jedynie przejściowo, w okresie 6 lat od dnia wejścia w życie ustawy, skarga nadzwyczajna może być wniesiona od prawomocnych orzeczeń kończących postępowanie w sprawach, które uprawomocniły się po 17 października 1997 r. W takim przypadku,

zgodnie z art. 115 § 1a u.SN, skarga nadzwyczajna od prawomocnego orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, które uprawomocniło się przed wejściem w życie ustawy, może być wniesiona jedynie przez Prokuratora Generalnego lub Rzecznika Praw Obywatelskich. Ponadto, od tego samego orzeczenia w interesie tej samej strony skarga nadzwyczajna może być wniesiona tylko raz (art. 90 § 1 u.SN).

Skarga nadzwyczajna jest instrumentem szeroko rozumianego wymiaru sprawiedliwości w znaczeniu określonym w art. 175 ust. 1 Konstytucji RP. Jej celem jest wyeliminowanie z obrotu wadliwych, a jednocześnie naruszających zasady sprawiedliwości społecznej, orzeczeń sądowych, które dotyczą konkretnych, zindywidualizowanych podmiotów (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 3 kwietnia 2019 r., I NSNk 2/19; wyrok Sądu Najwyższego z: 9 grudnia 2020 r., I NSNu 1/20; 13 stycznia 2021 r., I NSNk 3/19). Rolą kontroli nadzwyczajnej nie jest jednak eliminowanie wszystkich wadliwych orzeczeń. Wyjątkowość orzekania w ramach tej instytucji powinna dotyczyć tylko tych z nich, które nie dadzą się pogodzić z podstawowymi zasadami demokratycznego państwa prawnego, będąc *prima facie* orzeczeniami w sposób elementarny niesprawiedliwymi.

Na podmiocie wnoszącym skargę nadzwyczajną spoczywa w pierwszej kolejności powinność wykazania zaistnienia w danej sprawie przynajmniej jednej z przesłanek szczególnych – uchybień wymienionych w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN. Ponadto, skarga nadzwyczajna musi nawiązywać do przesłanki ogólnej (funkcjonalnej), wskazanej w art. 89 § 1 *in principio* u.SN, która wymaga równoczesnego wykazania, że uwzględnienie skargi nadzwyczajnej jest konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej.

Ścisłe określenie przesłanek przedmiotowych skargi nadzwyczajnej związane jest z jej funkcją ochronną w ujęciu Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, tj. z jednej strony, z dążeniem do zapewnienia prawidłowości działania organów władzy publicznej (art. 7 w zw. z art. 2 Konstytucji RP), a z drugiej strony, z konieczną ochroną stabilności i prawomocności orzeczeń sądowych oraz kształtowanych przez nie stosunków prawnych (art. 45 w zw. z art. 2 Konstytucji RP,

zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20; wyrok Sądu Najwyższego z 13 stycznia 2021 r., I NSNk 3/19). Ochrona powagi rzeczy osądzonej (*res iudicata*), a przez to stabilności prawa, należy do fundamentów demokratycznego państwa prawnego i znajduje głębokie uzasadnienie aksjologiczne. Z tego względu – jak wskazuje się w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej: „ETPC”) – nadzwyczajne środki zaskarżenia muszą być uzasadnione okolicznościami o istotnym i niewątpliwym charakterze, korygującym fundamentalne wady rozstrzygnięć jurysdykcyjnych, niweczące podstawową funkcję wymiaru sprawiedliwości (zob. wyrok ETPC z 24 lipca 2003 r., *Riabykh* przeciwko Rosji, skarga nr 52854/99). Nie mogą przy tym inicjować *de facto* dodatkowej kontroli instancyjnej. Dopuszczalny na gruncie Europejskiej Konwencji Praw Człowieka środek kontroli musi, wobec tego sprawiedliwie wyważyć między prywatnymi interesami a ochroną pewności prawa, w tym ochroną powagi rzeczy osądzonej, od których zależy efektywność funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości.

Konstrukcyjnym założeniem skargi nadzwyczajnej jest więc takie określenie jej przesłanek, by służyła ona eliminowaniu z obrotu orzeczeń sądowych obarczonych wadami o fundamentalnym znaczeniu w świetle zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej. W konsekwencji, stwierdzone naruszenia muszą być na tyle poważne, by względ na całokształt zasady wynikającej z art. 2 Konstytucji RP nakazywał ingerencję w powagę rzeczy osądzonej (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 9 grudnia 2020 r., I NSNu 1/20 i z 13 stycznia 2021 r., I NSNk 3/19).

Dokonując wstępnej oceny skargi nadzwyczajnej, Sąd Najwyższy nie stwierdził istnienia jakichkolwiek innych okoliczności, które mogłyby uzasadniać ocenę, że w niniejszej sprawie jest ona niedopuszczalna, co skutkowałoby jej odrzuceniem *a limine*, bez potrzeby merytorycznego zbadania podniesionych w niej zarzutów. Została ona wniesiona przez Prokuratora Generalnego, który jest jednym z dwóch podmiotów wskazanych w art. 115 § 1a u.SN, uprawnionych do wnoszenia skarg nadzwyczajnych od orzeczeń, które uprawomocniły się przed dniem wejścia w życie ustawy o Sądzie Najwyższym. Zaskarżony nakaz zapłaty wydany w elektronicznym postępowaniu upominawczym przez Sąd

Rejonowy w L. nie może także zostać uchylony ani zmieniony w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia. Ponadto, jest to pierwsza skarga nadzwyczajna w niniejszej sprawie. Reasumując, należy stwierdzić, że nie zachodzą przeszkody do merytorycznego rozpoznania wniesionej przez Prokuratora Generalnego skargi nadzwyczajnej.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwalił się już pogląd, że konstrukcja skargi nadzwyczajnej wymaga, aby w pierwszej kolejności dokonać oceny podstaw szczegółowych, a następnie dopiero przeprowadzić ocenę tego, czy w przypadku uznania jednej z przesłanek szczególnych skargi za uzasadnioną, wystąpiła również przesłanka ogólna (funkcjonalna). W rozpoznawanej skardze nadzwyczajnej Prokurator Generalny sformułował przeciwko zaskarżonemu nakazowi zapłaty wydanemu w elektronicznym postępowaniu upominawczym przez Sąd Rejonowy w L. 11 czerwca 2018 r., sygn. akt I Nc-e [...], zarzuty odwołujące się do dwóch przesłanek szczególnych określonych w art. 89 § 1 pkt 1 i 2 u.SN.

W pierwszej kolejności Sąd Najwyższy rozważył zarzut naruszenia konstytucyjnych zasad, praw i wolności człowieka i obywatela. Prokurator Generalny zarzucił zaskarżonemu orzeczeniu naruszenie zasad, wolności i praw człowieka i obywatela, określonych w art. 64 ust. 1 i art. 76 Konstytucji RP, takich jak prawo do własności oraz ochrona konsumenta, jako strony słabszej strukturalnie w stosunkach prywatnoprawnych z przedsiębiorcą, przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi, bez uwzględnienia konsumenckiego charakteru rozpoznawanej sprawy i bez zbadania przez Sąd z urzędu potencjalnie nieuczciwego charakteru zapisów umowy, z której wynikało zobowiązanie.

Artykuł 76 Konstytucji RP stanowi, że władze publiczne chronią konsumentów, użytkowników i najemców przed działaniami zagrażającymi ich zdrowiu, prywatności i bezpieczeństwu oraz przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi. Trybunał Konstytucyjny w swoim orzecznictwie przyjmuje, że przepis ten „nakłada na władze publiczne obowiązek ochrony konsumentów przed działaniami zagrażającymi ich zdrowiu, prywatności i bezpieczeństwu oraz przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi” (zob. wyroki TK: z 13 września 2011 r., K 8/09; z 11 lipca 2011 r., P 1/10; z 2 grudnia 2008 r., K 37/07; z 17 maja 2006 r., K 33/05;

z 13 września 2005 r., K 38/04; z 21 kwietnia 2004 r., K 33/03; z 26 września 2000 r., P 11/99; z 12 stycznia 2000 r., P 11/98; z 10 października 2000 r., P 8/99). O nadaniu konstytucyjnej rangi ochronie praw konsumentów w art. 76 ustawy zasadniczej przesądziło uznanie, że „konsument jest słabszą stroną stosunku prawnego i z tej racji wymaga ochrony, a więc pewnych uprawnień, które doprowadziłyby do przynajmniej względnego zrównania pozycji kontrahentów” (zob. wyrok TK z 11 lipca 2011 r. P 1/10, OTK-A 2011, nr 6, poz. 53 pkt. III. 2.4.; zob. także wyrok TK z 13 września 2011 r., K 8/09). Jednocześnie jednak celem tej ochrony jest nie tyle faworyzowanie konsumentów, co tworzenie rozwiązań prawnych, które pozwalają urzeczywistnić zasadę równorzędności stron stosunków cywilnoprawnych (szerzej zob. wyroki TK: z 11 lipca 2011 r., P 1/10; z 15 marca 2011 r., P 7/09 i powołane tam orzecznictwo dotyczące art. 76 Konstytucji RP).

Poza bezpośrednim umocowaniem w art. 76 Konstytucji RP, ochrona konsumentów, na mocy art. 9 Konstytucji RP, znajduje podstawy także w Traktacie o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej (dalej: „TFUE”, wersja skonsolidowana: Dz.Urz. UE C 202 z 7 czerwca 2016 r., s. 47). Stosownie do treści art. 12 TFUE wymogi ochrony konsumentów muszą być uwzględniane przy określaniu i realizacji wszystkich innych polityk i działań Unii, bowiem polityka ochrony konsumentów ma na celu poprawę jakości życia wszystkich obywateli Unii. Odniesienie do wysokiego poziomu ochrony konsumentów jest również zawarte w artykule 38 Karty Praw Podstawowych UE. Jeśli dodatkowo wziąć pod uwagę fakt, że kształt polskiego prawa konsumenckiego jest w ogromnej mierze efektem implementowania do krajowego porządku prawnego uregulowań unijnych, wówczas oczywiste staje się, że ochrona wynikająca z art. 76 Konstytucji RP nie może abstrahować od zasad i wymagań prawa europejskiego (zob. wyrok TK z 13 września 2005 r., K 38/04). W wyroku z 11 lipca 2011 r., P 1/10, (OTK-A 2011, nr 6, poz. 53) Trybunał Konstytucyjny podkreślił, że „Instrumenty ochrony konsumentów wynikające z Konstytucji RP rozwijane są w polskim prawie również pod wpływem rozwiązań prawnych Unii Europejskiej. Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej w części trzeciej normującej polityki i działania wewnętrzne Unii obejmuje również ochronę konsumenta. Zgodnie z art. 169 TFUE Unia przyczynia się do ochrony zdrowia, bezpieczeństwa i interesów gospodarczych konsumentów,

jak również wspierania ich prawa do informacji, edukacji i organizowania się w celu zachowania ich interesów.” Trybunał Konstytucyjny zasadnie dokonuje więc wykładni art. 76 Konstytucji RP z uwzględnieniem przepisów prawa UE i to nie tylko przepisów traktatowych, lecz także aktów prawa pochodnego UE (zob. wyrok TK z 21 kwietnia 2004 r., K 33/03 oraz wyrok TK z 13 września 2005 r., K 38/04 pkt. I).

Zgodnie z zasadami znajdującymi obecnie wyraz w art. 169 ust. 2 lit. a) w zw. z art. 114 TFUE przyjęty został jeden z istotnych instrumentów ochrony konsumentów, jakim jest Dyrektywa 93/13/EWG. Jej celem jest zbliżenie przepisów państw członkowskich odnoszących się do nieuczciwych warunków umownych w umowach konsumenckich (art. 1 ust. 1 Dyrektywy 93/13). W preambule do tej dyrektywy wprost wskazano, że sądy i organy administracyjne państw członkowskich muszą mieć do swojej dyspozycji stosowne i skuteczne środki zapobiegające dalszemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich. W dniu 11 czerwca 2008 r. weszła w życie Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z 23 kwietnia 2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylająca dyrektywę Rady 87/102/EWG (Dz.U. UE L 2008, nr 133, poz. 66; dalej: „Dyrektywa 2008/48/WE”).

Uznanie art. 76 Konstytucji RP za dopuszczalny wzorzec kontroli orzeczeń na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 u.SN pozwala na przeprowadzenie oceny zgodności z tym przepisem zaskarżonego nakazu zapłaty w elektronicznym postępowaniu upominawczym. Przede wszystkim nie budzi wątpliwości to, że przedmiotowa umowa zawarta pomiędzy powódką i pozwaną, jest umową o kredyt konsumencki. Jako taka objęta jest ona zakresem zarówno Dyrektywy 93/13/EWG jak i Dyrektywy 2008/48/WE. Wobec harmonizacji przepisów w tym zakresie na szczeblu unijnym, wykładnia zakresu ochrony konsumentów gwarantowanej art. 76 Konstytucji RP w odniesieniu do umów konsumenckich powinna zostać dokonana przy uwzględnieniu właśnie tych przepisów.

Zgodnie z orzecznictwem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej: „TSUE”) sąd krajowy jest zobowiązany do zbadania z urzędu, czy dane warunki umowy wchodzące w zakres stosowania Dyrektywy 93/13/EWG mają nieuczciwy charakter, a także do tego, by dokonawszy takiego badania, zniwelować brak równowagi między konsumentem a przedsiębiorcą, o ile sąd ów posiada

niezbędne ku temu informacje dotyczące stanu prawnego i faktycznego (zob. wyrok TSUE z 13 września 2018 r. *Profi Credit Polska* C-176/17, EU:C:2018:711, pkt 42; podobnie wyroki: z 21 kwietnia 2016 r., *Radlinger i Radlingerová* C-377/14, EU:C:2016:283, pkt 52 i przytoczone tam orzecznictwo; z 21 grudnia 2016 r., *Gutiérrez Naranjo i in.*, C-154/15, C-307/15 i C-308/15, EU:C:2016:980, pkt 58). Wśród odpowiednich i efektywnych środków gwarantujących konsumentom prawo do skutecznego środka prawnego musi znaleźć się możliwość wytoczenia powództwa lub wniesienia zarzutów w racjonalnych warunkach proceduralnych, w ten sposób, by korzystanie z przyznanych konsumentom praw nie było obwarowane warunkami, w szczególności terminem lub kosztami, które ograniczałyby korzystanie z praw gwarantowanych w dyrektywie 93/13 (zob. wyrok TSUE z 13 września 2018 r. *Profi Credit Polska* C-176/17, EU:C:2018:711, pkt 63; podobnie wyrok z 21 kwietnia 2016 r., *Radlinger i Radlingerová*, C-377/14, EU:C:2016:283, pkt 46 i przytoczone tam orzecznictwo). *Prima facie*, same przepisy Kodeksu postępowania cywilnego regulujące postępowanie nakazowe nie dają sądowi podstaw do tego, by rozpatrując wniosek o wydanie nakazu zapłaty w elektronicznym postępowaniu upominawczym, brać pod uwagę inne okoliczności niż wskazane w pozwie. W perspektywie samych tylko przepisów k.p.c. sąd, rozpatrując wniosek o wydanie nakazu zapłaty, nie ma podstaw do badania z urzędu treści stosunku podstawowego, zatem nie bada potencjalnie nieuczciwego charakteru treści umowy o pożyczkę konsumencką. Możliwość ta zaistnieje dopiero wówczas, gdy konsument wniesie sprzeciw, a sprawa zostanie skierowana do postępowania zwykłego (art. 505³⁶ § 1 k.p.c.).

W wyroku z 13 września 2018 r., w sprawie C-176/17, *Profi Credit v. Polska*, (EU:C:2018:711, pkt 64-68) TSUE – badając przepisy postępowania nakazowego z weksla – wskazał, że polskie przepisy regulujące postępowanie nakazowe dają pozwanemu prawo podważenia nakazu zapłaty poprzez wniesienie zarzutów (art. 480², art. 493 k.p.c.), jednak wykonanie tego uprawnienia jest uzależnione od spełnienia wyjątkowo restrykcyjnych w opinii TSUE przesłanek, za jakie uznano krótki termin dwutygodniowy (art. 480² § 1 k.p.c.), wymogi odnośnie pisma zawierającego zarzuty pozwanego konsumenta (art. 480³ § 2 k.p.c.) oraz wysokie koszty opłaty sądowej, trzykrotnie wyższe niż ponoszone

przez powoda – przedsiębiorcę (art. 19 ust. 2 pkt 1 oraz 4 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (tekst jedn. Dz.U. 2020, poz. 755 ze zm.)). Zdaniem TSUE powyższe okoliczności uzasadniają stwierdzenie, że istnieje ryzyko, że pozwani konsumenci nie wniosą wymaganych zarzutów – czy to ze względu na przewidziany w tym celu bardzo krótki termin, czy to dlatego, że mogą być zniechęceni do podejmowania obrony ze względu na koszty generowane przez postępowanie sądowe w stosunku do kwoty kwestionowanego długu, czy też dlatego, że nie znają lub nie rozumieją zakresu swoich praw, czy wreszcie ze względu na ograniczoną treść pozwu o wydanie nakazu zapłaty wniesionego przez przedsiębiorcę, a zatem niepełny charakter informacji, którymi dysponują (zob. wyrok TSUE z 13 września 2018 r. *Profi Credit Polska* C-176/17, EU:C:2018:711, pkt 69; podobnie wyrok z 18 lutego 2016 r., *Finanmadrid EFC*, C-49/14, EU:C:2016:98, pkt 52 i przytoczone tam orzecznictwo; postanowienie z 21 czerwca 2016 r., *Aktiv Kapital Portfolio*, C-122/14, niepublikowane, EU:C:2016:486, pkt 37).

W okolicznościach niniejszej sprawy powód wniósł pozew w elektronicznym postępowaniu upominawczym, w którym opisane wyżej ograniczenia nie występują. Wniesienie sprzeciwu od nakazu zapłaty nie wymaga opłaty, nie wymaga także profesjonalnej pomocy prawnej, gdyż przepisy k.p.c. nie precyzują żadnych wymagań formalnych takiego pisma, poza wymaganiami ogólnymi. Wobec powyższego nie istnieje ryzyko, że pozwany konsument nie wniesie wymaganych zarzutów zniechęcony do podejmowania obrony ze względu na koszty generowane przez postępowanie sądowe w stosunku do kwoty kwestionowanego długu czy też nieznanomości swoich praw.

W elektronicznym postępowaniu upominawczym mogą być dochodzone roszczenia pieniężne, które stały się wymagalne w okresie trzech lat przed dniem wniesienia pozwu (art. 505²⁸ i art. 505^{29a} k.p.c.). Elektroniczne postępowanie upominawcze ma charakter wezwania do zapłaty w sprawach, w których stan faktyczny nie jest skomplikowany i nie wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego. Z okoliczności niniejszej sprawy wynika, że pozwana uiściła zaledwie kilka z 36., następnie zaniechała uiszczania rat, nie odpowiedziała na propozycję polubownego załatwienia sporu, nie kwestionowała roszczenia.

Wobec powyższego powód dokonał wyboru elektronicznego postępowania upominawczego, jako sposobu dochodzenia swoich roszczeń wobec pozwanej.

Zgodnie z art. 505²⁸ k.p.c. w zw. z art. 499 k.p.c. (w brzmieniu obowiązującym w dniu wydania zaskarżonego nakazu zapłaty; tekst jedn. Dz.U. 2018, poz. 155 ze zm.) nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym nie może być wydany, jeżeli według treści pozwu: 1) roszczenie jest oczywiście bezzasadne; 2) przytoczone okoliczności budzą wątpliwości; 3) zaspokojenie roszczenia zależy od świadczenia wzajemnego; 4) miejsce pobytu pozwanego nie jest znane albo gdyby doręczenie mu nakazu nie mogło nastąpić w kraju. Zasadą jest zatem wydanie nakazu zapłaty.

Prokurator Generalny zarzucił zaskarżonemu orzeczeniu naruszenie art. 505²⁸ k.p.c. w zw. z art. 499 § 1 k.p.c., podnosząc, że roszczenie powoda jest oczywiście bezzasadne. Oczywiście bezzasadność roszczenia oznacza sytuację, w której z samych twierdzeń pozwu i jego uzasadnienia (bez potrzeby wyjaśnień i niezależnie od wszelkich ustaleń, jakie mogłyby zostać poczynione w toku postępowania dowodowego) wynika, że musi być ono oddalone (M. Manowska, *Postępowania odrębne w procesie cywilnym*, Warszawa 2012, s. 186). Ocena ta sprowadza się do rozstrzygnięcia, czy w świetle prawa materialnego przytoczenia faktyczne powoda uzasadniają dochodzone roszczenie (tak K. Weitz [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. 3, red. T. Ereciński, Warszawa 2016, s. 827, teza 4). W treści pozwu powód opisał okoliczności zawarcia umowy kredytu konsumenckiego, zaniechanie przez pozwaną spłacania rat, wskazał wysokość roszczenia ze wskazaniem wysokości roszczenia z tytułu odsetek umownych oraz odsetek za opóźnienie, nieskuteczne próby polubownego rozstrzygnięcia sporu, a na powyższe okoliczności przywołał stosowne dowody. Nadto w pozwie wnoszonym w elektronicznym postępowaniu upominawczym powód powinien wskazać dowody na poparcie swoich twierdzeń. Dowodów nie dołącza się do pozwu. Przepisu art. 128 nie stosuje się (art. 505³² § 1 k.p.c.). Wobec powyższego Sąd nie miał możliwości skutecznego zbadania stanu faktycznego i prawnego w celu zniwelowania braku równowagi między konsumentem a przedsiębiorcą. Powyższe uzasadnia stwierdzenie, że Sąd w zaskarżonym orzeczeniu nie zastosował przepisów Dyrektywy 93/13/EWG,

co stanowi naruszenie praw konsumenta chronionych na podstawie art. 76 Konstytucji RP. Mając jednak na uwadze uproszczony charakter procedury wnoszenia sprzeciwu od nakazu zapłaty w elektronicznym postępowaniu upominawczym, w którym konsument nie ponosi żadnych kosztów związanych z wniesieniem sprzeciwu, a wniesienie sprzeciwu nie jest obwarowane restrykcyjnymi warunkami, których spełnienie wymagałoby pomocy profesjonalisty, to naruszenia nie można ocenić jako rażącego.

Na marginesie wskazać należy, że w wyniku nowelizacji przepisów postępowania cywilnego, mającego na celu ograniczenie nadużyć wobec konsumentów w elektronicznym postępowaniu upominawczym, ustawodawca nie zdecydował o wyłączeniu z tego postępowania spraw przeciwko konsumentom.

Prokurator Generalny zarzucił zaskarżonemu orzeczeniu także rażące naruszenie przepisów prawa materialnego: tj. art. 385¹ § 1 k.p.c. w zw. z art. 58 § 1, 2 i 3 k.c. przez niewłaściwe zastosowania i polegające na wadliwym uznaniu, że umowa pożyczki, w której pożyczkobiorca zobowiązał się do spłaty pożyczki w kwocie 7000,00 zł, opłaty przygotowawczej w wysokości 50,00 zł, opłaty prowizyjnej w wysokości 6950,00 zł oraz odsetek umownych w łącznej kwocie 2238,58 zł jest w całości ważna jako zgodna z zasadą swobody umów oraz art. 385¹ § 1 k.c. poprzez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające na zaniechaniu przez Sąd obowiązku kontroli postanowień umowy pod kątem ich abuzywności, podczas gdy w umowie pożyczki gotówkowej nr [...] z dnia 10 marca 2016 r., stosunek kosztów pozaodsetkowych w postaci opłaty prowizyjnej w wysokości 6950,00 zł do wysokości rzeczywiście udzielonej pożyczki A.G. w kwocie 7000,00 zł, stanowiących ponad 99% kwoty rzeczywiście udostępnionego kapitału, stanowił niedozwolone zastrzeżenie umowne prowadząc o rażącej i niczym nieuzasadnionej nierównowagi obowiązków stron na niekorzyść A.G. jako konsumenta.

Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały składu siedmiu sędziów z 27 października 2021 r., III CZP 43/20 podkreślił, że „w świetle art. 385¹ § 1 k.c. postanowienie umowne jest sprzeczne z dobrymi obyczajami, jeżeli kontrahent konsumenta, traktujący go w sposób sprawiedliwy, słuszny i uwzględniający jego prawnie uzasadnione roszczenia, nie mógłby racjonalnie spodziewać się,

iż konsument ten przyjąłby takie postanowienie w drodze negocjacji indywidualnych. Natomiast w celu ustalenia, czy klauzula rażąco narusza interesy konsumenta, należy wziąć przede wszystkim pod uwagę, czy pogarsza ona jego położenie prawne w stosunku do tego, które, w braku odmiennej umowy, wynikałoby z przepisów prawa, w tym dyspozytywnych (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, OSNC 2019, nr 1, poz. 2). Rażąco naruszenie interesów konsumenta oznacza nieusprawiedliwioną dysproporcję, na niekorzyść konsumenta praw i obowiązków wynikających z umowy, skutkujące niekorzystnym ukształtowaniem jego sytuacji ekonomicznej oraz jego nierzetelne traktowanie (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 3 lutego 2006 r., I CK 297/05, nie publ., z dnia 15 stycznia 2016 r., I CSK 125/15, OSNC - ZD 2017, nr 1, poz. 9; z dnia 27 listopada 2015 r., I CSK 945/14, nie publ.; z dnia 30 września 2015 r., I CSK 800/14, nie publ.; z dnia 29 sierpnia 2013 r. I CSK 660/12, nie publ.).

Zgodnie z art. 385¹ § 2 k.c. niedozwolone postanowienie umowne nie wiąże konsumenta, co uzasadniania jego bezskuteczność od samego początku, którą sąd uwzględnia z urzędu (por. wyroki Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 26 października 2006 r., C-243/08, w sprawie E. M. Mostaza Claro przeciwko Centro Movil Millenium, i z dnia 1 października 2015 r., C-348/14, w sprawie M. Bucura przeciwko S.C. Bancpost SA; uchwała Sądu Najwyższego z dnia 29 czerwca 2007 r., III CZP 62/07, OSNC 2008, nr 7-8, poz. 87, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 maja 2014 r., III CSK 204/13, nie publ.).” Uznanie, że określone postanowienie, na podstawie którego kredytodawca żąda od konsumenta określonych kosztów, wymaga ustalenia, że kształtuje ono prawa i obowiązki sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając interesy konsumenta, przy czym nie może określać świadczenia głównego, w tym ceny lub wynagrodzenia (chyba że zostało sformułowane jednoznacznie) i nie mogło być uzgodnione indywidualnie. Dla oceny abuzywności postanowień umownych istotne znaczenie będzie miała nie tylko ich treść, ale również okoliczności zawarcia umowy i transparentność postanowień, tj. ich jednoznaczność i zrozumiałość. Koszty pozaodsetkowe mogą być należne kredytodawcy z dowolnego tytułu wynikającego z umowy o kredyt. Zwykle nie będą stanowić wynagrodzenia

za korzystanie z kapitału. Wówczas koszty te powinny odpowiadać konkretnym czynnościom lub nakładom ponoszonym przez kredytodawcę. Koszty pozaodsetkowe nie powinny być zastrzegane jedynie w celu maksymalizacji zysków, gdyż może to prowadzić do obejścia przepisów o odsetkach maksymalnych, a wtedy nie powinno korzystać z ochrony prawnej. Jeżeli jednak w konkretnej sprawie zostanie ustalone, że określone w umowie i niewynegocjowane indywidualnie postanowienie określające pozaodsetkowy koszt kredytu stanowi główne świadczenie konsumenta, a zarazem jest transparentne i nie prowadzi do naruszenia przepisów o odsetkach, to wyłączone zostanie spod testu abuzywności.

W orzecznictwie wskazuje się na tym tle, że rażącym naruszeniem interesów konsumenta jest nieusprawiedliwiona dysproporcja praw i obowiązków na jego niekorzyść. Z kolei klauzula dobrych obyczajów nakazuje dokonać oceny postępowania kontrahenta w kontekście norm moralnych i obyczajowych, powszechnie akceptowanych lub znajdujących uznanie w określonej sferze działań w stosunkach z konsumentem. Za sprzeczne z dobrymi obyczajami kwalifikowane będą zatem wszelkie postanowienia, które zmierzają do naruszenia równorzędności stron stosunku prawnego, nierównomiernie rozkładając uprawnienia i obowiązki między partnerami umowy (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18; z 7 listopada 2019 r., IV CSK 13/19; z 4 kwietnia 2019 r., III CSK 159/17; z 27 lutego 2019 r., II CSK 19/18; z 28 września 2018 r., I CSK 179/18, OSNC 2019, nr 7-8, poz. 84; z 17 września 2014 r. I CSK 555/13, OSNC 2015, nr 7-8, poz. 94; z 19 marca 2007 r., III SK 21/06, OSNP 2008, nr 11-12, poz. 181). Ocena tego, czy postanowienia umowy są zgodne z dobrymi obyczajami, dokonywana jest przy tym według stanu z chwili zawarcia umowy, przy uwzględnieniu jej treści oraz okoliczności zawarcia (zob. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 20 czerwca 2018 r., III CZP 29/17, OSNC 2019, nr 1, poz. 2). Wobec powyższego nie ulega wątpliwości, że wierzyciel ma prawo do pobierania opłat z tytułu udzielenia pożyczki, lecz ich wysokość musi być uzasadniona treścią łączącego strony stosunku. W każdej sprawie indywidualnie Sąd zobligowany jest ustalić, czy ustalenie w umowie pożyczki opłaty przygotowawczej, prowizji i innych pozaodsetkowych kosztów

w łącznej wysokości 100% faktycznie otrzymanej kwoty pożyczki nie pozwala na stwierdzenie, że świadczeniu konsumenta odpowiadało wzajemne świadczenie podmiotu udzielającego pożyczki (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 11 września 2020 r., II CNP 1/20).

Nie ulega wątpliwości, że powyższe okoliczności powinny zostać przeanalizowane przez sąd. Jednakże wbrew twierdzeniom skarżącego, pozaodsetkowe koszty kredytu konsumenckiego nie stanowią z mocy prawa klauzuli abuzywnej, lecz ustalenie, że spełniają one przesłanki z art. 385¹ § 1 k.p.c. należy do sądu rozpoznającego. Podkreślić także należy, że sądy powszechne dokonując oceny zapisów umowy dotyczących wysokości prowizji za udzielenie kredytu oraz innych pozakodeksowych kosztów kredytu, miarkują ich wysokość, natomiast brak jest podstaw do arbitralnego stwierdzenia, że koszty te są niezasadne i z mocy prawa stanowią niedopuszczalne zapisy umowy o kredyt konsumencki.

Ocena, czy dana klauzula umowna miała charakter niedozwolony, musi opierać się na przesłankach określonych w art. 358¹ § 1 zd. 1 k.c., tj. powinna prowadzić do ustalenia czy prawa i obowiązki konsumenta zostały ukształtowane w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy. Rażącym naruszeniem interesów będzie nieusprawiedliwiona dysproporcja praw i obowiązków konsumenta – na jego niekorzyść. Sprzeczność z dobrymi obyczajami sprowadza się natomiast do zmierzania do naruszenia równorzędności stron stosunku prawnego i nierównego rozkładania uprawnień i obowiązków pomiędzy partnerami umowy (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 13 sierpnia 2015 r., I CSK 611/14). Za niedozwoloną klauzulę umowną uznać można zatem m.in. pobieranie przez kredytodawców kredytu konsumenckiego opłat zbyt wysokich i niczym nieuzasadniających tej wysokości.

Dla oceny abuzywności postanowień umownych istotne znaczenie będzie miała nie tylko ich treść, ale również okoliczności zawarcia umowy i transparentność tych postanowień – tj. ich jednoznaczność i zrozumiałość. Biorąc to wszystko pod uwagę, konieczne jest przeanalizowanie postanowień umowy, uwzględniając m.in. okoliczność, że wnioskodawczyni nie była podmiotem profesjonalnym, a przez to stanowiła słabszy podmiot stosunku obligacyjnego,

a także czy wnioskodawczyni została odpowiednio poinformowana o wysokości wiążących ją opłat i sposobu ich naliczania (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 30 czerwca 2020 r., III CSK 343/17).

W uchwale Sądu Najwyższego z 17 czerwca 2005 r., III CZP 26/05 (OSNC 2006, nr 4, poz. 63) wyraźnie wskazano, że Sąd ma obowiązek wziąć pod uwagę w każdym stanie sprawy nieważność czynności prawnej (art. 58 § 1 k.c.), jednak tylko na podstawie zgromadzonego materiału. Z kolei w wyroku z 12 grudnia 2008 r., II CNP 82/08, Sąd Najwyższy zajął jednoznaczne stanowisko, w świetle którego sąd bierze pod uwagę z urzędu w każdym stadium postępowania nieistnienie czynności prawnej na podstawie zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego. Ograniczenie możliwości uwzględniania z urzędu nieważności i nieistnienia czynności prawnej prowadzi do tego, że badanie ważności postanowień konkretnej umowy może być niepełne, tym niemniej, znając jej treść, takie badanie powinno zostać przeprowadzone. Podkreślić należy, że sankcja nieważności bezwzględnej prowadzi do tego, że dana czynność prawna nie wywiera żadnych skutków prawnych.

Zgodnie natomiast z treścią art. 353¹ k.c., strony zawierające umowę mogą ułożyć stosunek prawny według swego uznania, jednakże ta swoboda umów nie pozostaje całkowicie dowolna i podlega ona ograniczeniom, a mianowicie treść i cel tego stosunku zobowiązaniowego nie może sprzeciwiać się właściwości (naturze) stosunku, ustawie ani zasadom współżycia społecznego. Nie oznacza to, kwestionowania uprawnienia strony powodowej jako pożyczkodawcy, do pobierania od pozwanej – jako klienta – pewnych dodatkowych opłat. Jednakże, opłaty takie winny być ustalone na rozsądnym poziomie i nie mogą godzić w interesy konsumenta. Pobierane opłaty nie mogą bowiem stanowić kary.

W okolicznościach niniejszej sprawy należy zwrócić uwagę także na postępowanie samej pozwanej, która dysponując jedynie świadczeniem emerytalnym, zaciągnęła kredyty znacznie przekraczające jej możliwości finansowe, podjęła środki finansowe przekazane przez pożyczkodawcę, a następnie nie uiszczała rat kredytów. Wbrew twierdzeniom Skarżącego pozwana nie spłacała zobowiązań zaciągając kolejne pożyczki. Pozwana nigdy nie kwestionowała wysokości zobowiązania, nie podjęła próby polubownego zakończenia sporu

i uzgodnienia bardziej dogodnego harmonogramu spłaty rat kredytu, nie podjęła środków prawnych w celu polubownego czy też sądowego rozstrzygnięcia sporu. Pozwana po spłaceniu kilku rat, zaprzestała ich uiszczania. Niewątpliwie także zachowanie pozwanej należy ocenić w świetle zasad współżycia społecznego (art. 5 k.c.). Pozwana kilkakrotnie w krótkich odstępach czasu zaciągała zobowiązania finansowe, nie spłacając żadnego z nich, unikając kontaktu z kredytodawcami. Pozwana nie brała udziału w postępowaniach sądowych, nie kwestionowała wysokości roszczenia, nawet w elektronicznym postępowaniu upominawczym, w którym wniesienie sprzeciwu nie wymaga od konsumenta ani profesjonalnej pomocy prawnej ani poniesienia kosztów postępowania.

Podstawą skargi nadzwyczajnej może być jedynie „rażące” naruszenie prawa dokonane przez błędną wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie. Przez rażące naruszenie prawa należy rozumieć naruszenie prawa na tyle wyraźne, że do jego ustalenia nie jest konieczne prowadzenie złożonych procesów intelektualnych. W judykaturze wskazuje się, że rażące naruszenie prawa zachodzi wówczas, gdy zaskarżony wyrok można uznać za niewątpliwie sprzeczny z zasadniczymi i niepodlegającymi różnej wykładni przepisami, z ogólnie przyjętymi standardami rozstrzygnięć, gdy był wynikiem rażąco błędnej wykładni lub niewłaściwego zastosowania prawa. Na tle skargi nadzwyczajnej ocena tego, czy doszło do rażącego naruszenia prawa uzależniona jest od wagi naruszonej normy, tj. jej pozycji w hierarchii norm prawnych, stopnia (istotności) jej naruszenia, skutków naruszenia dla stron postępowania.

W ocenie Sądu Najwyższego, wobec ustalenia, że pozakodeksowe koszty kredytu konsumenckiego nie przekraczają limitów określonych w art. 36a u.k.k., brak jest podstaw do stwierdzenia, że zaskarżone orzeczenie w sposób rażący narusza wskazane przez skarżącego przepisy prawa materialnego. Podniesione przez Skarżącego zarzuty są niezasadne. Skarżący nie wykazał, aby zapisy umowy ustalające pozakodeksowe koszty kredytu konsumenckiego miały charakter abuzywny, całkowicie pominął okoliczności związane z postępowaniem pozwanej, w tym brak woli spłacania zobowiązań. Wobec powyższego brak jest podstaw do uznania, że wydanie zaskarżonego orzeczenia nastąpiło w wyniku obejścia prawa, tak jak ma to miejsce w przypadku nakazu zapłaty z weksla, wydawanego

wyłącznie w oparciu o załączany do pozwu weksel *in blanco*, stanowiący zabezpieczenie umowy kredytu konsumenckiego. Oceniając zakres naruszenia konstytucyjnej zasady ochrony konsumenta należy dokonać oceny tego, czy, a jeśli tak, to w jakim stopniu, sąd wydając zaskarżone orzeczenie uwzględnił tę zasadę. W przedmiotowej sprawie Sąd Rejonowy w L. zastosował wyłącznie przepisy k.p.c., nie uwzględniając konsumenckiej natury podstawowego stosunku prawnego i co za tym idzie, przepisów o ochronie konsumenta. Powyższe ocenić jednak należy przez pryzmat celu określonego w Dyrektywie 93/13/EWG, zgodnie z którym ochrona konsumenta ma prowadzić do efektywnej możliwości zakwestionowania wysokości roszczenia, w szczególności, jeśli umowa kredytu konsumenckiego zawiera klauzule abuzywne.

Zgodnie natomiast z treścią art. 95 pkt 1 u.SN w zw. z art. 398¹³ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę nadzwyczajną w granicach zaskarżenia oraz w granicach podstaw.

Sąd Najwyższy zwracał uwagę, że połączenie ogólnej przesłanki funkcjonalnej ze szczegółowymi podstawami skargi nadzwyczajnej sformułowaniem „o ile”, jednoznacznie wskazuje na konieczność jednoczesnego zaistnienia przesłanki funkcjonalnej i którejś (przynajmniej jednej) z jej szczegółowych podstaw wymienionych w art. 89 § 1 pkt 1-3 u.SN (zob. postanowienie z 25 czerwca 2020 r., I NSNc 48/19). Zaistnienie jednej z podstaw szczegółowych jest zatem koniecznym, jednak niewystarczającym warunkiem uznania skargi nadzwyczajnej za zasadną (zob. postanowienie z 3 kwietnia 2019 r., I NSNk 1/19). Nie można tym samym traktować przesłanek szczegółowych jedynie jako egzemplifikacji lub alternatywnego, doprecyzowującego zredagowania podstawy funkcjonalnej. Wobec stwierdzenia, że zaskarżone orzeczenie zostało wydane z naruszeniem zasad i praw chroniących konsumenta, mających swoje źródło w art. 76 Konstytucji, ponieważ w wyniku rozpoznania pozwu Sąd z urzędu nie zbadał zapisów umowy kredytu konsumenckiego pod kątem ich abuzywności, Sąd Najwyższy zważył zaistnienie w sprawie przesłanki funkcjonalnej, tj. czy zaistnienie przesłanki szczegółowej oznacza konieczność uchylenia prawomocnego wyroku sądu powszechnego w celu zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej.

Podkreślić należy, że w świetle ogólnej przesłanki funkcjonalnej należy stwierdzić, że zarówno ocena „rażącego” naruszenia prawa, lub „oczywistości” podnoszonej sprzeczności ustaleń z treścią materiału dowodowego, będzie miała znaczenie przy ocenie tego, czy zaistniała przesłanka funkcjonalna.

Przesłanka funkcjonalna skargi nadzwyczajnej, wyrażająca się w konieczności zapewnienia zgodności z zasadą konstytucyjną wyrażoną w art. 2 Konstytucji RP wiąże się zarówno w wymiarze literalnym, jak i treściowo z klauzulą konieczności w demokratycznym społeczeństwie, którą ustrojodawca – nawiązując do sformułowania ogólnej klauzuli limitacyjnej używanej w artykułach 8-11 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. (Dz.U. 1993, nr 61, poz. 284, dalej: „EKPCz”) – posłużył się w art. 31 ust. 3 Konstytucji RP. Trudno jest sensownie wskazywać na istotną różnicę między zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej i warunkami koniecznymi dla funkcjonowania społeczeństwa demokratycznego. Wręcz przeciwnie, można w tym wypadku mówić o istotnej zbieżności znaczeniowej obydwu tych sformułowań. Jednocześnie, jak wskazał Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 9 czerwca 1998 r. (K 28/97 OTK ZU 1998, nr 4, poz. 50), podobnie jak wcześniej uczynił to Trybunał Konstytucyjny Słowenii w wyroku z 27 listopada 1997 r. (U-I-25/95), sformułowanie konstytucyjne (art. 31 ust. 3 Konstytucji RP lub art. 37 ust. 2 Konstytucji Słowenii) mówiące o akceptowalności jedynie takich ograniczeń praw podstawowych, które są konieczne w demokratycznym społeczeństwie, przywołuje w rzeczywistości wymóg stosowania przez państwo zasady proporcjonalności przy dokonywaniu ingerencji w sferę autonomii podmiotów konstytucyjnych praw i wolności (zob. szerzej A. Stępkowski, *Zasada proporcjonalności w europejskiej kulturze prawnej. Sądowa kontrola władzy dyskrecyjnej w nowoczesnej Europie*, Warszawa 2010, s. 354-357).

Zasada proporcjonalności w kontekście art. 89 § 1 u.SN ujmowana jest z jednej strony jako dążenie do zapewnienia prawidłowości działania organów władzy publicznej (art. 7 w zw. z art. 2 Konstytucji RP) nakazujące eliminować istotne wady prawomocnych orzeczeń sądu powszechnego lub wojskowego

stypizowane w punktach 1-3 tego przepisu, z drugiej zaś strony jako istotną, konstytucyjną wartość pewności prawa, której immanentnym elementem jest powaga rzeczy osądzonej (*res iudicata*) służąca ochronie stabilności i prawomocności orzeczeń sądowych oraz kształtowanych przez nie stosunków prawnych (art. 45 w zw. z art. 2 Konstytucji RP). Rozpatrując zatem konieczność zmiany lub uchylenia prawomocnego wyroku jako wymogu płynącego z obowiązywania zasady państwa prawnego realizującego zasady sprawiedliwości społecznej, zauważyć należy konflikt wartości, który musi zostać rozstrzygnięty poprzez odwołanie się do zasady proporcjonalności. Zważywszy przy tym na precyzyjne wskazanie przesłanek szczegółowych, przy badaniu proporcjonalności skargi nadzwyczajnej kluczowe znaczenie będzie miała proporcjonalność *sensu stricto* wyrażająca się w wyważaniu między koniecznością ochrony powagi rzeczy osądzonej, a koniecznością ochrony integralnie rozumianej zasady demokratycznego państwa prawnego jako przestrzeni urzeczywistniania sprawiedliwości społecznej. O ile więc ocena spełnienia przesłanek szczegółowych sprowadza się, w dużym uproszczeniu, do dokonania subsumpcji, o tyle dokonując oceny ziszczenia się przesłanki funkcjonalnej, czyli oceniając konieczność zapewnienia zgodności prawomocnych orzeczeń z zasadą z art. 2 Konstytucji RP, kluczowe staje się ważenie konstytucyjnych wartości. Co więcej, jest to ważenie wartości, które zawierają się w zasadzie z art. 2 Konstytucji RP, ujawniającej w ten sposób jej szczególny charakter, któremu w doktrynie daje się wyraz poprzez kwalifikowanie jej jako „meta-zasady” lub „zasady zasad” (Zob. E. Morawska, *Klauzula państwa prawnego w Konstytucji RP na tle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego*, Toruń 2003, s. 153-194).

Za oceną przesłanki funkcjonalnej w oparciu o mechanizm wyważania przemawia nie tylko jej charakter jako normy-zasady, czyli normy, której zachowanie jest oceniane nie tyle w kategoriach naruszenia bądź nienaruszenia, ale przez różny stopień jej realizacji, w optymalizacyjnej konfrontacji z innymi zasadami. Jak wskazuje się w doktrynie, zasady są normami, które wymagają realizacji w możliwie najszerszym zakresie, jaki jest możliwy w danych warunkach prawnych i faktycznych (R. Alexy, *A Theory of Constitutional Rights*, tłum. J. Rivers, Oxford 2002, s. 47-48). Przemawia za tym również fakt, że art. 89 § 1 *principium*

u.SN nie mówi o przestrzeganiu lub nienaruszeniu wskazanej w nim normy, ale o konieczności zapewnienia zgodności z tą zasadą. Jest ona zatem nie tyle kryterium poprawności, co swoistym celem kontroli nadzwyczajnej – stanem, który powinien zostać urzeczywistniony w wyniku rozpatrzenia skargi (zapewnienie zgodności z art. 2 Konstytucji RP). Również w doktrynie podkreśla się, że z samej natury normy będącej zasadą wynika konieczność stosowania zasady proporcjonalności przy ocenie jej realizacji (R. Alexy, *A Theory of Constitutional Rights...*, s. 66-67). Z tych też względów, specyfika przesłanki funkcjonalnej skargi nadzwyczajnej musi być uwzględniona przy odpowiednim stosowaniu art. 398¹³ § 1 k.p.c. w zw. z art. 95 pkt 1 u.SN, przewidującego związanie sądu podstawami skargi. O ile bowiem zapewnienie zgodności z art. 2 Konstytucji wymaga wzięcia pod uwagę sformułowanych w orzecnictwie i doktrynie zasad konkretyzujących tę normę ustrojową, o tyle sąd nie może abstrahować od całokształtu zasady wyrażonej w tym przepisie Konstytucji, nawet jeśli te aspekty zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, które skarżący przywołał, nie zostały wyeksplikowane przezeń z należytą dokładnością.

Ochrona powagi rzeczy osądzonej jest głęboko zakorzeniona w aksjologii państwa prawnego, która pojmowana integralnie, ma w tym wypadku przemawiać za uchyleniem tej ochrony. Paradoks ten byłby szczególnie trudny do rozwiązania, gdyby chodziło o pogodzenie naruszenia powagi rzeczy osądzonej z samą zasadą demokratycznego państwa prawnego. Jednak w przypadku zasady ustrojowej z art. 2 Konstytucji RP, szczególną rolę przy ocenie zaistnienia przesłanki funkcjonalnej z art. 89 § 1 u.SN będzie odgrywała zasada sprawiedliwości społecznej. O ile bowiem nie można wykluczyć sytuacji, w których oceniana integralnie, sama zasada państwa prawnego przemawiać będzie już za uchyleniem ochrony powagi rzeczy osądzonej, o tyle względ na konieczność urzeczywistniania w demokratycznym państwie prawnym sprawiedliwości społecznej, w wielu wypadkach może przemawiać za uwzględnieniem skargi nadzwyczajnej, nawet wówczas, gdy w świetle samej zasady państwa prawnego, zaistnienie przesłanki funkcjonalnej nie byłoby wystarczająco oczywiste.

Przesłanka funkcjonalna, nakazująca ocenę dopuszczalności ingerencji

jurysdykcyjnej w prawomocne orzeczenie sądów powszechnych lub wojskowych poprzez ustalenie, czy jest konieczne w świetle zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasadę sprawiedliwości społecznej, czyni ze skargi nadzwyczajnej środek służący kontroli konstytucyjności aktów jurysdykcyjnych.

Oceniając przesłankę funkcjonalną Sąd Najwyższy wziął pod uwagę postawę pozwanej, jako strony stosunku prawnego, od której wymaga się przestrzegania zasad współżycia społecznego, a która z pełną świadomością braku możliwości spłaty zaciągniętych zobowiązań, podpisywała kolejne umowy kredytów konsumenckich, uzyskując w ten sposób środki finansowe na zaspokojenie swoich potrzeb. Pozwana uchylała się od spłacania zobowiązań, unikała kontaktu z wierzycielami, nie podejmowała prób ugodowego rozstrzygnięcia sporów z wierzycielami.

W ocenie Sądu Najwyższego wskazane powyżej okoliczności wykluczają stwierdzenie, że zaskarżony wyrok Sądu Rejonowego w L. narusza prawo, niosąc dla stron postępowania negatywne skutki nie do pogodzenia z zasadami demokratycznego państwa prawnego. Przesłanka funkcjonalna skargi nadzwyczajnej nakazuje ocenę dopuszczalności ingerencji jurysdykcyjnej w prawomocne orzeczenie sądów powszechnych przez ustalenie czy jest to konieczne w świetle zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasadę sprawiedliwości społecznej.

W ocenie Sądu Najwyższego skarżący nie wykazał, by uchylenie zaskarżonego orzeczenia było konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasadę sprawiedliwości społecznej. Skarga nadzwyczajna ma charakter wyjątkowy, szczególnie z uwagi na konieczność zastosowania zasady proporcjonalności. Uchylenie prawomocnego orzeczenia sądowego musi być absolutnie niezbędne z punktu widzenia zasady demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasadę sprawiedliwości społecznej.

Trybunał Konstytucyjny w swoim orzecznictwie wyinterpretował z zasady demokratycznego państwa prawnego szereg zasad pochodnych, m.in. zasadę zaufania obywateli do państwa, zasadę bezpieczeństwa prawnego jednostki. W myśl tych zasad, prawo stanowione i stosowane powinno być w ten sposób,

aby możliwa była przewidywalność działań organów państwa, a przez to także prognozowanie działań własnych zainteresowanego (zob. wyrok TK z 20 stycznia 2009 r., P 40/07, OTK ZU 2009, nr 1, poz. 4; Dz.U. 2009, nr 11, poz. 66).

Nie ulega wątpliwości, że Sąd Rejonowy w L., wydając zaskarżone orzeczenie nie uwzględnił regulacji prawnych, w szczególności Dyrektywy 93/13/EWG, dotyczących ochrony praw konsumenta. W okolicznościach niniejszej sprawy Sąd Najwyższy nie stwierdził jednak, aby prawomocne orzeczenie zasądzające na rzecz kredytodawcy należność nieprzekraczającą ustawowych limitów kosztów pozaodsetkowych kredytu konsumenckiego, określonych w art. 36a u.k.k. należało uchylić. Skarżący nie wykazał, że zasądzona na rzecz kredytodawcy kwota obejmuje należności o charakterze lichwiarskim (por. wyroki Sądu Najwyższego: z 28 października 2020 r., I NSNc 22/20 – całkowity koszt udzielenia pożyczki przekraczał ponad dwukrotnie wysokość kwotę pożyczki; z 25 listopada 2020 r., I NSNc 57/20 – całkowity koszt pożyczki niemalże dwukrotnie przewyższał kwotę udzielonej pożyczki; z 15 grudnia 2021 r., I NSNc 67/21 – nakaz zapłaty z tzw. weksla górniczego, który stanowił podstawę wydania nakazu zapłaty na kwotę 18-krotnie przekraczającą kwotę przysporzenia uzyskanego przez pozwanego), co skutkowałoby rażącym pokrzywdzeniem kredytobiorcy, a jedynie takie okoliczności uzasadniałyby uwzględnienie skargi nadzwyczajnej. W toku postępowania sądowego pozwana nie zakwestionowała wysokości roszczenia, mimo że wniesienie sprzeciwu od zaskarżonego nakazu zapłaty nie wiązało się z poniesieniem kosztów ani nie wymagało skorzystania z profesjonalnej pomocy prawnej. Wobec powyższego brak jest podstaw do stwierdzenia, że zaskarżony nakaz zapłaty zwiększył dysproporcje między partnerami społecznymi, a sąd orzekający wsparł działania przedsiębiorcy nakierowane na wykorzystanie słabszej pozycji konsumenta, gdyż pozwana mogła skutecznie się bronić.

Wobec powyższego Sąd Najwyższy, na podstawie art. 91 § 1 u.SN orzekł jak w punkcie 1 sentencji. O wzajemnym zniesieniu kosztów postępowania wywołanego wniesioną skargą nadzwyczajną Sąd Najwyższy orzekł na podstawie z art. 398¹⁸ k.p.c. w zw. z art. 95 pkt 1 u.SN.

[as]

